

Sociální reportáž

Specifika sociální reportáže
Seminář Reportáž JS 2021

Co je to sociální reportáž?

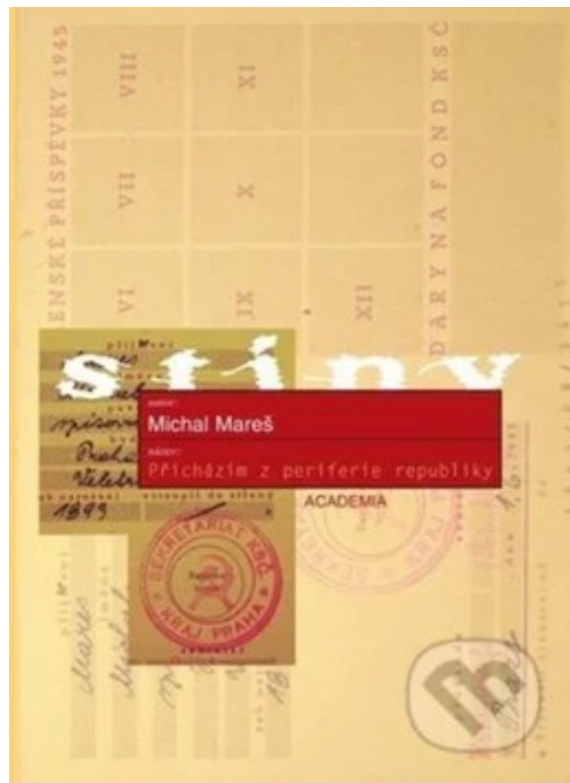
- specifický druh reportáže určený tématem a prostředím
- hrdiny příběhu jsou často **obyčejní lidé** v nesnázích či lidé, kteří běžně **nemají v médiích svůj hlas**, tedy menšiny, ženy, chudí či bezmocní lidé, lidé na okraji či nějak ohrožení nebo marginalizovaní,
- novinář se častěji než při jiných tématech setkává s otázkami **žurnalistické etiky**,
- sociální témata často vyvolávají společenskou diskuzi, protože se dotýkají **stereotypů**. A stereotypy má čtenář rád.

Vznik sociální reportáže

- Na přelomu 19. a 20. století v žurnalistice USA
- Novináři – muckrackeri, sociální a investigativní témata, především z oblasti dětské práce, městská chudoba, nebezpečné pracovní podmínky, korupce, prostituce
- Upton Sinclair (1878-1968), spisovatel, novinář, filmový producent, politik, získal Pulitzerovu cenu
- Pracoval v utajení v chicagských masokombinátech – román Džungle (1906), román Petrolej (1927) – z prostředí dělníků pracujících při těžbě ropy v Kalifornii ve 20. letech 20. století, oscarový film Až na krev (2007), Danil Day-Lewis

Tradice sociální reportáže v české žurnalistice

- Nejen čeští, ale i němečtí autoři – Kisch, Jaksch, Jesenská
- První republika – 20. léta 20. století, **Wenzel Jaksch**: Ztracené vesnice, opuštění lidé (reportáže z českého pohraničí 1924-1928) – viz <https://denikn.cz/65820/mesto-ktere-udelalo-z-chudych-rukojmi-usti-se-stane-nejvetsim-ghettem/>
- **Egon Ervín Kisch** – „zuřivý reportér“, soc. reportáže i ze zahraničí
- **Julius Fučík** – výrazně ideologicky zabarvené
- 30. léta – **Sydney Morell**: Viděl jsem ukřižování (české pohraničí v roce 1938 očima anglického novináře)
- **Milena Jesenská** a její reportáže pro Peroutkovu Přítomnost
- **Michal Mareš** – reportáže o poválečném odsunu Němců
- 60. léta – **Otka Bednářová**, TV redaktorka, pořad Zvědavá kamera, kritické reportáže ke komunistickému režimu (psali i další)

Soc. reportáž v posledních 30 letech

- Za normalizace bylo prakticky nemožné psát sociální reportáže, protože komunistický režim **nepřipouštěl kritiku**.
- Od 90. let se objevovaly spíš pokusy o soc.reportáž, např. novináři znovu objevili téma sudetských Němců (brněnský pochod), romské menšiny (koncentráky a rasové vraždy) či regionů.
- Renesance soc.reportáže až cca posledních 15 let, po ekonomické krizi v roce 2009, kdy společnost začala řešit témata exekucí, generační a objektivní chudoby, zanedbaného školství a zdravotnictví v regionech.
- Velmi k tomu přispěla např. kniha **Daniela Prokopa Slepé skvrny (2020)**.

Soc. reportáž v posledních 30 letech

- Většinou soc. témata ale zpracovávají primárně ve zpravodajství a často optikou převládající pravicové politické ideologie a stereotypně, bez souvislostí se systémovými problémy, s nimiž se jednotlivci potýkají.
- „Měli jste se líp učit; měli jste víc šetřit a víc pracovat; zadluženým lidem chybí finanční gramotnost; každý kdo pracuje, se užívá; lidé v exekucích si půjčovali na dovolenou...“ atd.
- NIKDY NEPOUŽÍVEJTE frázi „**sociálně nepřizpůsobiví**“ (a už vůbec ne v souvislosti s Romy), je převzatá z nacistického „sociálně nepřizpůsobení“
- Renesance soc. reportáže s nástupem mladší novinářské generace a s tím, jak sociologové začali poukazovat na to, že soc. problémy mají přímý dopad na důvěru lidí v demokracii a v instituce a jsou důvodem nástupu populistických stran v posledních letech.

Současná sociální reportáž

- **Saša Uhlová, Apolena Rychlíková** (Alarm, 2017, Hrdinové kapitalistické práce, 2023, Hrdinové kapitalistické práce v Evropě)
- **Ivana Svobodová** a její reportáže o chudobě pro Respekt, dtto Petr Třešňák
- **Martin Biben**, Vladimír Ševela (Hospodářské noviny)
- Voxpot (Amazon), **Deník N, 168 hodin** (ČT), v menší míře ČRo (Zdeňka Trachtová, Anna Košlerová) či dříve MFD
- Soc.reportáž je dnes už běžnou součástí publicistiky v českých médiích, etablovala se.

Jak proniknout do specifického prostředí

- Nutné jsou **rešerše** předem – kam vlastně jdu, jaké organizace či terénní pracovníci tam působí, najít **průvodce** a domluvit se s ním předem, co chci vidět. Průvodce také novináři zajistí **bezpečí** v neznámém prostředí. Tím může být kdokoliv, kdo má důvěru komunity (učitel, soc.pracovník, vajda, většinou to ale není nikdo, kdo zastupuje státní moc)
- Příklad Vítkov vs. slovenské romské vesnice

O zfetované madoně, beznaději v blátě a toluenu za osm eur. Jak žijí tisíce lidí z ghetta, kteří nikoho nezajímají

JANA USTOHALOVÁ

Odebírat e-mailem

Na skoro sedm tisíc lidí je tu jen pár kontejnerů. Odpadky se proto válí úplně všude. Foto: Vladimír Šimíček, Denník N

Uplácal jsem cihly, postavil dům. Pak víc přšelo a dům spadl. Reportáž z romské osady

JANA USTOHALOVÁ

Odebírat e-mailem

Děti tu neběhají nahaté, protože je jim vedro. Ale protože rodiny nemají ani na oblečení pro ně. Foto: Gabriel Kuchta, Deník N

Etické otázky

- Na rozdíl od běžného zpravodajství, je nezbytnou součástí soc.reportáže i **autorský popis prostředí a aktérů**. Ti však na rozdíl např. od politiků **nemají s novináři většinou žádnou zkušenost** a nemají **vliv na výslednou podobu**. Často nemůžou ani svoje vyjádření autorizovat vzhledem k podmínkám.
- Je nezbytné, aby ke znevýhodněným lidem novinář přistupoval s **empatií a citlivostí**, aby věděli, že mluví s novinářem, a jaké to může mít následky. Často jde také o lidi s nižším vzděláním.
- Je nutné, aby novinář zachoval jejich **důstojnost, neohrozil je** či jejich situaci ještě víc neztížil a nestigmatizoval je. Proto je přípustné víc než jinde anonymní respondent či smyšlené jméno.
- Pozor na **vlastní stereotypy**! Musíte si jich být vědomi a umět s nimi pracovat.
- Dopady mohou být často **přidružené** či neodhadnutelné (reportáž o chudých dětech v Toužimi využila učitelka k posmívání se žákyni).

Prostředí, do jakých se dostanete

- Soc.reportáže jsou často z velmi **specifických prostředí** či o **příbězích**, k nimž se běžný člověk nedostane – ubytovny, domovy pro lidi se zdravotním či mentálním postižením, ghetta, sociálně vyloučené oblasti, regiony. Ale také třeba havárie školního autobusu (Wojciech Tochman: Pánbůh zaplatí)
- Ale soc.reportáž může být také o úplně obyčejném tématu, např. sonda do života **malého jihočeského města**, kde se dvě skupiny lidí dohadují jak využít prvorepublikovou vilu.
- Velmi specifické je pak prostředí **zdravotnictví** – domovy pro seniory či nemocnice. Zatímco dřív bylo nesmírně těžké pro novináře se sem dostat nebo byly jejich výstupy hlídané, kvůli covidu a krizi, jakou tato zařízení zažívají, je to možné daleko častěji než dřív.

Unikátní vila hrozí demolice. V Prachaticích se přou, zda nakopnout město kulturou, nebo betonem

JANA USTOHALOVÁ

Odebírat e-mailem

Barbora Koritenská ze spolku Živá vila, který chce zachránit funkcionalistický skvost před zbouráním. Foto: Ludvík Hradílek, Deník N

Bydlela jsem u amerických venkovanů. Milují Ježíše a Trumpa a svět jim vysvětluje televize Fox

JANA CIGLEROVÁ

Odebírat e-mailem

Americký venkov v Pensylvánii možná rozhodne tyto prezidentské volby. Jedno je jisté: volí jinak než lidé ve městech. Foto: Jana Ciglerová, Deník N

„Na lůžku nám končí i naši kamarádi a příbuzní.“ Reportáž z přeplněné nemocnice v Jindřichově Hradci

Nejdřív to vypadá na krátkou hospitalizaci, během chvilky se ale stav pacienta výrazně zhorší. Taky personál v jindřichohradecké nemocnici si všímá toho, že virus útočí na pacienty v posledních týdnech zákeřněji než dřív. Právě Jindřichův Hradec patří aktuálně mezi nejvíc zasažené regiony. Lékaři a sestry se navíc musí vyrovnávat se situacemi, kdy na takzvaných covidářích končí i jejich známí a příbuzní.

Jindřichův Hradec 15:02 21. března 2021

Mezi regiony nejvíc postižené koronavirem patří aktuálně Jindřichohradecko. | Foto: Zdeňka Trachtová | Zdroj: Český rozhlas

Autorka
Zdeňka
Trachtová

Další texty autorky:

- ANKETA: Zákonnodárci většinou odmítají neschválené vakcíny, části by stačila zelená od českého lékového ústavu
- Očkování proti koronaviru jsou i někteří zákonodárci, vyplývá z ankety. Většina z nich jsou zdravotníci

[Základní informace o koronaviru](#) →

ZPRÁVY, KTERÉ JSTE NEČETLI

Testování i ve firmách do 10 zaměstnanců a delší stav nouze o 30 dní, předeslala Schillerová

Hamáček: Jsme v cílové rovině. Opatření fungují, vydrzte ještě 14

TÉMA / HRDINOVÉ PERIFERÍ

Spolek bojuje za obnovu trati ze Sudet do Německa. S Němci se bohužel jedná líp než s Čechy, říká jeho člen

20. 6. 2019

HRDINOVÉ PERIFERÍ

Na jedné z náhorních plošin hřebene Krušných hor působí ta stavba až nepatřičně. Výhled na ni se odkryje po výjezdu z lesa, z levotočivé zatáčky...

Život na konci světa: Po odchodu z Prahy dováží Zdeňka Morávková do tančírny v Jeseníkách kulturu z celého Česka

16. 6. 2019

HRDINOVÉ PERIFERÍ

Cedulí s nápisem Konec světa se výletník nesmí nechat odradit. Když ujede ještě pár set metrů po úzké asfaltce vedoucí Račím údolím, najde mezi...

„Pražka“ starostkou na vsi. S ženskou kandidátkou porazila muže, kteří jí vyčítají pomoc Romům a chudým

8. 6. 2019

Sedmiletý Milan Čureja se od své práce nenechá ničím vyrušit. Soustředěně namáčí štětec do misky s barvami a kreslí na vystřižený kus kartonu...

Z fabriky na vysokou: Vyučil se zámečnickem, nakonec vystudoval univerzitu a dvacet let pomáhá sociálně slabším

8. 6. 2019

TI

CEST
DODA
DO AU

kontext

POMŮŽU TI ZMIZET

Sudetská obec Rotava vyhání Romy z hranic města a vysvětluje, proč to jinak nejde

Tihle zatím bydlí. • Autor: Milan Jaroš

Ivana Svobodová

21. 6. 2020 | aktualizace 24. 6. 2020 9:15

17. března 2019 16:38 **Reportáž**

„Nahlas křičí a mávají rukama.“ Sousedé odmítli chráněné bydlení pro lidi s mentálním postižením

JANA USTOHALOVÁ

Odebírat e-mailem

Domov Paprsek stojí na kraji Velkých Opatovic. Žije zde sto mentálně postižených mužů a žen. Část z nich se přestěhuje do chráněného bydlení. Foto: Ludvík Hradílek, Deník N

